עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף א:

ד ב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ב:

ה ד מיי' פ"ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף מא:

ו ה מיי' פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יב סמג עשין ט טוש"ע ח"מ סי' ד וכהג"ה שם:

קמ"ל [א]דאין הולכין בממון אחר הרוב: ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור: אמאי פטור איבעי ליה לעיוני ומיזל אמרי דבי רב משמיה דרב בממלא רה"ר כולה חביות שמואל אמר באפילה שנו רבי יוחנן אמר בקרן זוית אמר רב פפא לא דיקא מתניתין אלא או כשמואל או כרבי יוחנן דאי כרב מאי אריא נתקל אפילו שבר נמי [ב]אמר רב זביד משמיה דרבא הוא הדין דאפי' שבר והאי דקתני נתקל איידי דבעי למתני סיפא ואם הוזק בה בעל חבית חייב בנזקו דדוקא נתקל אבל שבר לא מאי טעמא הוא דאזיק אנפשיה קתני רישא נתקל אמר ליה ר' אבא לרב אשי הכי אמרי במערבא משמיה דר' [ג]עולא [א]לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים הוה עובדא בנהרדעא וחייב שמואל בפומבדיתא וחייב [ד]רבא בשלמא שמואל כשמעתיה אלא רבא לימא כשמואל ס"ל אמר רב פפא [ב]קרנא דעצרא הוי דכיון דברשות קעבדי [ג]איבעי ליה לעיוני ומיזל שלח ליה רב חסדא לר"נ [ד]הרי אמרו לרכובה שלש ולבעיטה חמש [ה]ולסנוקרת שלש עשרה לפנדא דמרא ולקופינא דמרא מאי [ו]שלח ליה חסדא קנסא קא מגבית בבבל אימא לי גופא דעובדא היכי הוה שלח ליה דההוא גרגותא דבי תרי דכל יומא הוה דלי חד מנייהו אתא חד קא דלי ביומא דלא דיליה א"ל יומא דידי הוא לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא מחייה א"ל מאה פנדי בפנדא למחייה אפילו למ"ד לא עביד איניש דינא לנפשיה במקום פסידא עביד איניש דינא לנפשיה דאתמר רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה היכא דאיכא פסידא כ"ע לא פליגי דעביד איניש דינא לנפשיה כי פליגי היכא דליכא פסידא רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה דכיון דליכא פסידא ליזיל קמיה דיינא ר"נ אמר [ה]עביד איניש דינא לנפשיה דכיון דבדין עביד לא טרח מתיב רב כהנא [ו]בן בג בג אומר אל תיכנס לחצר חבירך ליטול את שלך שלא ברשות שמא תראה עליו כגנב אלא שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל א"ל

עמך

אין הולכין בממון אחר הרוב. היכא דמספקא לן מילתא כגון הכא וכגון (לקמן דף מו.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן לא אמרינן בתר רובא זיל ולחרישה קנאו והוי טעות אלא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ויכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך: **בקרן זוית.** כשנכנסין ממבוי למבוי מן הצד הניחה בצד המבוי אצל הקרן וכשהחזיר זה פניו לא ראה אותה: **אלא אי כשמואל אי כר' יוחנן.** שהמניח לא פשע הלכך דוקא נתקל אבל שבר ברצון חייב: **דוקא נתקל אבל שבר.** ברצון ואע"ג הוזק בחרסיו פטור בעל החבית דאיהו הוא דאזיק אנפשיה: **סיפא רישא.** נמי נתקל: **לפי שאין דרך בני אדם כו'.** אמתני' מהדר דלא תימא באפילה או ח) בקרן זוית אלא אפי' באורה פטור הנתקל ודקשיא לך איבעי ליה עיוני ומיזל אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים: **וחייב שמואל.** את הנתקל לשלם: **בשלמא שמואל כשמעתיה.** דמוקי למתניתין באפילה הא באורה חייב: **קרנא דעצרי.** קרן זוית הסמוכה לבית הבד: **דהואיל וברשות קעבדי.** שמנהגם היה כן כשהיתה בית הבד מליאה בני אדם היו הבאים מושיבין כליהם ברשות הרבים וממתינין עד שיצאו אלו: **הרי אמרו לרכובה שלש.** מנהג הדיינין לגבות מן הבועט את חבירו בארכובתו של בועט ג' סלעים לבשת לפי שגדולה בשת מכת הארכובה מדחיפת היד: **לבעיטה.** ברגל: **לסנוקרת.** אוכף של חמור שהכה בו את חבירו: **שלש עשרה.** סלעים לבשתו לבד חיוב שאר הדברים: **לפנדא דמרא.** בית יד של פוסי"ר: **קופינא.** הברזל עצמו אצל הנקב: בשת קנס הוא: **גופא דעובדא.** דפנדא וקופינא: **גרגותא.** בור מים מכונסין להשקות שדות: **מאה פנדי.** ק' הכאות היה לו להכותו שהרי גזלו מימיו: **בפנדא.** היינו בית יד: **לא עביד איניש דינא לנפשיה.** ואפי' דין אמת לא יעשה הוא לעצמו אלא ילך אצל הדיין: **במקום דאיכא פסידא.** אי אזיל לבי דינא דאדאזיל לבי דינא ואתי קא דלי האי ולא ידע מאי דלי או שמא יכלו המים מן הבור ואין לו פרעון לזה דקא מפסיד כי האי גוונא עביד איניש דינא לנפשיה: **אל תיכנס לחצר חבירך.** בגניבה ובסתר שלא תראה עליו כגנב: **אלא שבור את שיניו.** כלומר קח בחזקה וקשיא לרב יהודה:

עמך

קמ"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב. תימה מה טעם אין הולכין ליתי בק"ו מדיני נפשות כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ג:) ור' יאשיה מייתי ליה בק"ו מדיני נפשות ומה דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות לא כ"ש ואפי' רובא דליתיה קמן אזלינן בדיני נפשות בתר רובא כדאמר גבי בן סורר ומורה (סנהדרין דף סט.) ס)וי"ל להתם גבי דיינים שאני דחשיב מיעוט דידהו כמי שאינו וליכא למימר התם אוקי ממונא בחזקת מריה דהא ב"ד מפקי מיניה אבל גבי שאר ממון דאיכא מיעוט וחזקה לא אזלינן בתר רובא: ה"ג **אמאי** פטור איבעי ליה לעיוני. אבל הך לא פריך אמאי חייב בנזקו כשהוזק איבעי ליה לעיוני כדפירשתי לעיל (דף כג. ד"ה ולחייב) דיותר יש לו לשמור שלא יזיק משלא יוזק * ולא שייך כאן כל המשנה ובא אחר והוזק בו פטור (לעיל כ. כד:) דגבי אדם לא אמר הכי והא דלאמר (לעיל דף כב.) הניח חנוני נרו מבחוץ בעל הגמל פטור ולא אמר איבעי ליה לעיוני וי"ל דדוקא במקום הליכתו אמרינן איבעי ליה לעיוני וקצת קשה הא דאמר רבא לעיל כי אית לך רשות לסגויי עילאי ומאי אית ליה רשות לסגויי הא בהמה נמי איבעי לה לעיוני כדמוכח בהפרה (לקמן דף נג:) דשור פקח ביום פטור וליכא למימר בממלא רה"ר שאינה יכולה לעבור אלא דרך עליה דא"כ לבעוטי נמי אית לה רשותא: **ושמואל אמר באפילה** שנו. והא דפליגי לקמן (דף כט.) אי נתקל פושע הוא או לא כגון שנתקל מעצמו ולא נתקל בשום דבר אבל הכא שנתקל מחמת מכשול ולא איבעי ליה לעיוני אנוס הוא ואע"ג דלעיל (דף כו:) מרבינן אונס כרצון באדם המזיק מפצע תחת פצע אונס גמור לא רבי רחמנא דהא בירושלמי פוטר אותו שישן ראשון אם הזיק לשני הבא אצלו לישן וכן בהגוזל בתרא (לקמן דף קיב.) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה כסבורים של אביהם היא וטבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול שכך י)נהגו אבל מה שהוזקו לא דאנוסין הן ובמתניתין נמי תנן היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון דאם עמד בעל חבית ונשברה חבית בקורה פטור ונראה לדקדק דאדם המזיק דמפטר באונס כ)(משום) שהוא כעין גניבה מדתניא בשלהי האומנים (ב"מ דף פב: ושם ד"ה ופגר) המעביר חבית ממקום למקום ושברה רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם והשתא מדמחייב נושא שכר ופוטר שומר חנם ולא מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דבאונס דכעין גניבה אדם המזיק פטור ומדמה ר' יהודה נתקל לגניבה אבל באונס שהוא כעין אבידה שהיא קרובה לפשיעה יותר כדאמרינן בהשואל (ב"מ דף צד:) דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה נראה דאדם המזיק חייב דא"א לומר שלא יתחייב אלא בפשיעה וכן משמע לעיל דמחייב בנפל מן הגג ברוח שאינו מצויה ואע"ג דברוח שאינו מצויה מפטר בה שומר חנם כדאמרינן בסוף ארבעה וחמשה (לקמן דף נה.) גבי ארבעה נכנסו תחת הבעלים כו' ומייבין לשלם דמי שור לבעלים חוץ משומר חנם ומוקי לה כגון דנטריה שמירה פחותה דשומר חנם כלתה לו שמירתו והנך לא כלתה שמירתן ומייתי מדר' יהודה דמועד סגי ליה בשמירה פחותה דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואין יכולה לעמוד בשאין מצויה אלמא אע"ג דמפטר שומר חנם מחייב בה אדם המזיק והיינו טעמא משום דהוי כעין אבידה ונתקל הוי כעין גניבה ופטור ביה אדם המזיק וכן מוכח בפרק הגוזל עצים (לקמן דף צט: ושם) גבי טבח אומן שקלקל דפריך למאן דפטר (בשומר) חנם מברייתא דקתני נתן בהמה לטבח ונבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר ל)אלמא ס"ד דמקשה אפי' בחנם חייב כמו שומר שכר שחייב על האבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר ולפיכך בשכר חייב בחנם פטור דהוי כעין גניבה [עי' תוס' ב"מ פב: ד"ה ופגר וב"ב נג: ד"ה חייב]:

לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים. והא דתני (לקמן דף נג:) שור פקח ביום פטור דשור עיניו למטה ומיבעי ליה לעיוני טפי מאדם: **הרי** אמרו לרכובה שלשה. י"מ דלעני שבישראל קאמר אבל אחרים הכל לפי המבייש והמתבייש ולר"י נראה דהיינו לגדול שבישראל דומיא דההיא דתנן בהחובל (לקמן דף צ.) סטרו נותן לו מאתים זוז ומוקי לה (לקמן ד' צא.) לגדול שבישראל: **קנסא** קמגבית בבבל. לאו קנסא אלא דין קנסא הוא כדאמרינן בהחובל (לקמן ד' פד:) דמילתא דלית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו: **אלא** שבור את שיניו. דליכא פסידא איירי מדאסר ליכנס שלא ברשות:

ולי

מסורת הש"ס

א) [לקמן מו: כ"ב לב:], ב) לקמן כח., ג) פ"א אלעאי וכן הוא ברי"ף, ד) פ"א רבה וכן לקמן, ה) פי' הרמב"ם קבץ אצבעותיו כמו אוגד אגודה, ו) לקמן פד., ז) [תוספתא פ"ט ע"ש], ח) בס"א ליתא או, ט) [עי' תוספות יומא פה. ד"ה להחזיר וכב"מ כ: ד"ה איסורא וכתובות טו: ד"ה להחזיר וסנהדרין ג: ד"ה דיני], י) נ"ל נהגו, כ) ר"ת מ"ו, ל) עי' ר"מ מ"ש בשם תוס' פרק האומנין,

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמאי כו' ולא שייך כאן כל המשנה. ועי' לקמן לב ע"א תוספות ד"ה והא הכא:

לעזי רש"י

פוסיי"ר [פושויי"ר]. מעדר.

מוסף רש"י

דאין הולכים בממון אחר הרוב. אלא אחר המוחזק, אם יש לו שום טענה (רשב"ם ב"ב צב:).

רבינו חננאל

לא קרו לכרא חביתא קמ"ל כד היינו חבית ולא אזלינן בממון אחר הרוב והדין עם הנתבע ועל התובע להביא ראיה וכן הדין: פיס' ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואקשי' אמאי משום דנתקל בה אם שברה פטור. הוה לעיוני ומיזל. ואוקמ' רב למתני' בממלא רשות הרבים חביות שאין לו מאין לעבור אבל אם אינה מליאה אמרי' איבעי ליה לעיוני ומיזל ואם שיבר חייב וכן הדין. ושמואל אמר באפילה פטור אבל באורה אם שיבר חייב. ר' יוחנן אמר בקרן זוית פטור. וסוגיין דשמעתין בממלא רשות הרבים כולה אפילו אם שיבר פטור ובאפילה או קרן זוית נתקל פטור שיבר חייב וקיימא לן כר' יוחנן א) דהא אמר רב פפא מתני' דייקא כוותיה ותוב הא תנן סתמא אדם מועד לעולם ואפי' אנוס חייב בנזק ושמואל ורב דחייבי בכי האי גוונא בנתקל כל שכן דמחייב בה ר' יוחנן ואסיק' דכי הוה עובדא בקרנא דבי עצרי הוה דכיון דברשות קא עבדי מחייבינן לעוברין ושבין לעיוני ומיזל אבל זולתם באפילה או בקרן זוית לא דאמרי' אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים. שלח ליה רב חסדא לרב נחמן הרי אמרו לרכובה ג' פי' המכה את חבירו בארכובתו חייב לתת לו ג' סלעים. לסנוקרת פי' הכאה באגרוף תחת לחייו י"ג סלעים המכה את חבירו בפנדא דמרא פי' שופינא שהוא עץ המרא שחופר בו בקופינא דמרא כמה סלעין מחייבינן ליה שלח ליה רב נחמן חסדא חסדא קנסא אתה רוצה לגבות בבבל. הגד לי המעשה שבא לידך והגיד לו דגרגותא הוה לתרי דכל יומי דלי חד מינייהו אתא חד דלי ביומא דלאו דיליה וקם אידך למנעיה לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא ומחייה אמר ליה רב נחמן כל כי האי גוונא אפילו רב יהודה דפליג עלי בהא מודה לי דכיון

רבינו חננאל (המשך)

דאיכא פסידא עביד איניש דינא לנפשיה ומחי ליה לכתחלה וכל שכן דאי כבר מחייה דפטור דדינא קא עביד אמר לא מצינא דאיטרח לבי דינא. במקום דאיכא פסידא דברי הכל עביד איניש דינא לנפשיה במקום דליכא פסידא איתמר רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה: פסק' והביאו ת' הלכות לברר הלכה כמאן מתרוייהו ושנינו לכולהו וקיימא לן כרב נחמן. והני כולהו בשינויא דרב נחמן הלכתא כותיה אמר הא דבן בג בג

א) מכאן עד שאין דרך וכו' הוא גם בשיטה מקובצת על שם רבינו ז"ל ואכן כאן הוא משולל הבנה ול"ע.